

Claus Rønlevs bibliotek

Denne søgbare PDF-fil er downloadet fra min personlige hjemmeside www.ronlev.dk.

Digitaliseret efter aftale med Selskabet for Danmarks Kirkehistorie. PDF-filen er kun til ikke kommercielt brug.

Besøg www.ronlev.dk. Måske er der andre af mine mange tusinde artikler og scannede bøger, der har interesse.

Mange venlige hilsener

Claus Rønlev

KIRKEHISTORISKE SAMLINGER,

TREDIE RÆKKE,

UDGIVNE AF

SELSKABET FOR DANMARKS KIRKEHISTORIE

VED

HOLGER FR. RØRDAM,

Dr. phil., Sognepræst.

FJERDE BIND.

KJØBENHAVN.

I KOMMISSION HOS UNIV. BOGHANDL. G. E. C. GAD.

THIELES BOGTRYKKERI.

1882—4.

Magister Morten Caspar Wolfburg.

Et Livs-Billede fra Begyndelsen af det 18de Aarhundrede.

Af C. E. Thorup.

Foruden de udmærkede Navne, som den theologiske Literatur har at opvise her i Danmark i det saakaldte »lærde Tidsrum«, d: fra 1560 til 1710, Navne som Niels Hemmingsen, Hans Povelsen Resen, Jesper Brochmand o. fl., er der andre Mænd af lavere Rang og mindre Betydning, som dog netop ved Beskaffenheden af deres Lærdom og den Maade, hvorpaa den fremtraadte, bidroge til at give Tiden dens særegne Præg, og iblandt disse er da ogsaa den Mand, som her fremstilles for Læserne. Meddeleeren tør egentlig ikke sige, at han har vundet nogen levende Interesse for den Personlighed, af hvis Liv og Virksomhed han her vil give et Omrids, og det er derfor heller ikke at vente, at han ved denne Skildring vil kunne vække Sympathi hos Andre for en Mand, der mere synes at have været Gjenstand for sine Samtidiges Forbauselse end for deres Beundring; men da Meddeleeren har haft Lejlighed til at blive bekjendt med forskjellige hidtil ubenyttede Bidrag til Mag. Wolfburgs Levnet, og da dette dog i flere Henseender ikke er uden Betydning for den danske Kirkes Historie og specielt for dens Missions- og Personalhistorie, saa fremlægges herved Resultatet af et Forsøg paa at samle de spredte Træk af en i sig selv temmelig uklar

Skikkelse til et nogenlunde tydeligt og lignende, om end ikke just meget tiltalende Billede ¹⁾.

Morten Caspar Wolfburg (saaledes skrev han selv sit Navn) blev født den 22de Maj 1686 ²⁾ i Fjellerup Præstegaard i Fjelsted og Harrendrup Pastorat, Vends Herred, i Fyen, hvor hans Fader Jochum Frederik Wolfburg, en lærd og vel studeret Mand (senere Præst i Alsted og Fjennesløv i Sjælland, afsat paa Grund af Misbrug af Kirke-disciplinen 1717, døde paa Avernakø 1718) dengang var Præst. Hans Moders Navn var Lisbeth. I en af ham selv under den besynderlige, til Forbogstaverne i hans Navn hentydende Titel: »Miri (andidi Welttømmels Levnetsbeskrivelse«, forfattet Udsigt over sine Ungdomsaar, som Professor Vedel Simonsen har ejet i Manuskript, og hvoraf der i »Bidrag til Avernakøes Historie« i »Topografisk Conceptbog af H. H. Bondo«, Avernakø Præstearkiv tilhørende, er meddelt adskillige karakteristiske Træk, fortæller han, at han som spæd diede i 9 Uger en Amme, som siden befandtes at være letfærdig, i hvilken Anledning han fremsætter det Spørgsmaal, om man vel tør antage, at en Ammes Melk kan bidrage til, at visse Tilbøjeligheder siden med tiltagende Alder tage Overhaand. Hertil føjer Vedel Simonsen den Bemærkning, at i Følge det Rygte, han har hørt af gamle Folk fra den Egn i Fyen, hvor Wolfburg sidst var Præst, kunde det være helt sandsynligt, at han ved at opkaste det Spørgsmaal har, som man siger, grebet i sin egen Barm. I sine spæde Aar var han meget svagelig; han kunde tale sit Modersmaal rent, da han var 2 Aar

¹⁾ Af trykte Skrifter ere hertil benyttede: J. Worms Lexicon over lærde Mænd, N. M. Petersens danske Literaturhistorie, L. Helvegs danske Kirkehistorie, F. Fengers den Trankebarske Missions Historie, Wibergs Bidrag til en alm. Præstehistorie, tvende Skrifter af Mag. Wolfburg, hvis fulde Titler paa sit Sted ville findes anførte, og af utrykte Kilder, hvad der i Salling Herreds Provste-Arkiv og i Avernakø Præste-Arkiv findes af Bidrag til Wolfburgs Levnet.

²⁾ Wolfburg angiver selv dette Aar; J. Worm har 1685.

gammel, men ikke gaa ene, før han var over 4 Aar. Fra hans fjerde Aar af havde hans Fader ham hos sig paa sit Studerekammer og begyndte med hans Undervisning. Drengen fik nu i 5 Aar kun 5 Timers Søvn hvert Døgn baade Vinter og Sommer. Hans Frokost bestod om Morgen i 4 $\frac{1}{2}$ Lod Brød med tyndt Smør paa, og om Middagen fik han ikke Lov til at spise sig mæt. Paa Sognejser med Faderen forkjølede han sig, fik Katharr og ondt i Øjnene, hvilket gav Anledning til, at han fra sit sjette Aar blev vant til at bruge Snustobak. For sin Læsning fik han, eftersom han forklarer, aldrig Hug af sin Fader, men mangfoldige Gange for sin Vildskab og sine Spilopper. Engang da Faderen saa ham begaa en slem Streg, nemlig at sprøjte Vand paa Kokkepigen, greb han i sin Hidsighed (som han da overhovedet beskrives som en meget kolerisk Mand) Ildklemmen og slog sin sexaarige Søn over Ryggen dermed saaledes, at denne maatte ligge under Barts kjær-Haand et Fjerdingsaar derefter, og tilstaaer han ved denne Lejlighed, at han aldrig i sine Dage havde fældet Taarer ved nogen legemlig Plage eller Lykkens Modgang, men at han vel havde grædt af Bitterhed og Vrede, dog siden han kom til Skjønsonhed aldrig uden i sin Devotion og Gudfrygtigheds Øvelser. Hvor vidt han ellers bragte det under denne sin Faders private Information, skjønnes deraf, at da Biskop Kingo engang kom der at visitere, skal han efter Faderens Begjæring have overhørt Sønnen hjemme; men da denne ikke alene begyndte at tale Græsk, men endogsaa i æoliske og andre Dialekter, maatte Faderen sige til ham: *Simpliciter, mi fili, ut intelligat episcopus!*

1695, altsaa, hvis hans egen Angivelse af hans Fødselsaar er rigtig, i sit 10de Aar, »9 Aar og 2 Maaneder gammel« (!), blev han af Faderen dimitteret til Akademiet. Hvor vidt han den Tid havde bragt det i Videnskaberne, gjør han selv Rede for:

»1) Jeg talte Latin og Græsk som mit Modersmaal.

2) Jeg havde læst alle de historiske Bøger i Osiandri Bibel paa Latin, saa at mangel, som gaar til Attestats, skulde ønske sig at vide *historias, chronologiam* og *topographiam* i Bibelen saa godt, som jeg den Tid vidste.

3) Jeg havde saaledes læst det nye Testamente paa Græsk, at hvor paa Lav nogen vilde begynde, skulde jeg være god for at recitere og følge Kapitelet ud indtil Enden.

4) Gud havde givet mig det *Judicium*, at jeg kunde føre *dicta probantia* frem i Hovedsprogene, naar jeg blev spurgt *in articulis fidei*.

5) Jeg kunde gjøre Rede for alle 7 Dialekter udi det græske Sprog, hver for sig, og havde i Særdeleshed gennemgaaet *Xenophon, Ælian, Aristophanes* og *Homer*.

6) Jeg forstod *Logicam* saaledes, at aldrig noget *Sophisma* kunde mig *proponeres*, det var jo opløst i mine Tanker, førend jeg havde repeteret det.

7) Af *Metaphysica* havde jeg saa meget, at jeg forstod alle *terminos* til deres Brug.

8) Hvad endelig *Latinen* angaar, da talte jeg den ikke blot som Dansk, men førte i *Pennen Livii Stil*, hvis *historia romana* jeg ret havde forlibet mig i.*

Strax efter at han var bleven Student, forsvarede han en af *Mag. Jørgen Ursins Disputatser* (*Diss. V. de scholis & academiis Hebræorum*) med en saadan *Indsigt* og *Færdighed*, at det som noget særdeles mærkværdigt blev omtalt i de lærde Tidender¹⁾.

1697 tog han *Bakkalaurgraden* og den 16de Novbr. 1699 *theologisk Attestats* med h. ill. uden *Faderens Vidende*, hvorfor denne alvorligt irettesatte ham, da han kun var 13^{1/2} Aar gammel og ikke fik bedste *Karakter*. Det

¹⁾ Angaaende *Jørgen Ursin*, der ogsaa i sin Tid ansaaes for et Vidunder af *Lærdom*, henvises til *J. Worms Lexikon* over lærde Mænd. Han var født d. 19de Decbr. 1670 i *Jerslev Præstegaard* i *Aalborg Stift* og døde i *Kjøbenhavn* d. 12te Aug. 1727 som *Sognepræst* i *Nakskov*. Han kunde tale 9 à 10 forskellige Sprog og var vel forfaren i mange *Videnskaber*.

er altsaa kun naar, som billigt er, der tages Hensyn til hans unge Alder, at J. Worm har Ret i at sige, at han tog examen theologicum »med megen Berømmelse«.

Det følgende Aar (1700) stillede han sig som Frivillig til Fædrelandets Forsvar; men da Freden samme Aar blev sluttet, kom han hjem og foretog nu en Sørejse til Frankrig. Han havde kun 28 Skilling i Lommen, da han gik under Sejl; men da han kom tilbage sidst i Aaret 1702, havde han 50 Dukater, 10 Louisdorer og 80 franske Specier. Paa hvilken Maade han havde erhvervet denne lille Formue, omtales ikke. I Aarene 1704—06 var han Alumnus paa Borchs Collegium, og i sidstnævnte Aar tog han Magistergraden d. 11te Maj. Ved Siden af sine Studeringer forsømte han ikke legemlige Øvelser; han var allerede dengang og vedblev at være indtil sine ældre Dage en sikker Skytte, en dristig Rytter og en øvet Fægter. Efter at han i Aaret 1710 havde konkurreret til Embedet som Sognepræst for Vester-Hæsinge og Sandholts-Lyndelse i Fyen, hvortil, da Kaldsretten frakjendtes Kirkepatronen, Niels Christensen Nykirke (senere Provst for Salling Herred, døde 1765) blev ham foretrukken, blev han under 6te August 1712 beskikket til Sognepræst paa Avernakø under Fyens Stift. Den 26de Juni 1714 ægtede han Sidsel Kirstine Jensdatter Riber, Datter af Urtekræmmer Jens Pedersen Riber i Kjøbenhavn og Enke efter Hof-Glarmester og Possementmager Peder Hagedahl (hun var født 1663 og døde 1743). Hans Hustru bragte ham gode Midler, som han dog snart forødede, da han forlod sit Embede uden Tilladelse og begav sig til Tyskland for at besørge en kritisk Udgave af det Ny Testamente, hvorpaa han gav en Prøve ved Udgivelsen af Judæ Brev¹⁾. Fra 1714

¹⁾ •S. Judæ Almindelige Sendebrev. Paa Latinsk, Dansk, Tydsk, Fransøsk, Italiensk og Hollandsk, med Forklaring ved hvert Vers. 1716. 4. Det var hans Hensigt paa samme Maade at udgive hele det nye Testamente. (N. M. Petersens Literaturhistorie IV, S. 205).

til 1721 synes han mest at have opholdt sig i Udlandet, om han end af og til har været paa Avernakø for at faa sit Embede nogenlunde besørget under sin Fraværelse (i Salling Herreds Provsterets-Protokol nævnes han saaledes som Assessor i en Provsteret 1717), og i disse Aar falder da hans Deltagelse i den hæftige Polemik, der førtes imod Kong Frederik den Fjerdes Missions-Bestræbelser eller rettere imod den Maade, hvorpaa disse bleve ledede i pietistisk Aand af det den 10de Decbr. 1714 oprettede Missions-Kollegium: Collegium de cursu Evangelico promovendo. Hans ældre Ven, den ældste theologiske Professor, Hans Bartholin, havde i Aaret 1715 udgivet i Manuskript: Anonymi Sententia de hodierna conversione Indorum, og dertil sluttede sig nu Wolfburgs paa samme Maade udgivne: Kurze und wahrhafte Relation von dem Ursprung und Fortgang der Dänisch-Malabarischen Missionariorum. Aus Liebe zur reinen Wahrheit ausgefertigt von Christiano Aletophilo. Anno 1715¹⁾. Han bestrider ikke som Bartholin Missionen i Almindelighed; han indrømmer endogsaa, at alle Kongens Foranstaltninger til dens Fremme vare meget priselige; men han paastaar kun, at det vilde have været hensigtsmæssigere, om der fra Begyndelsen af var antaget »dygtige, rene og umistænelige Subjekter«, hvorved der aabenbart er sigtet til Ziegenbalg og Plütschau, og en Anklage rettet imod Lützens, Kongens tyske Hofpræst, der som Missionskollegiets Inspektør havde befordret disse Missionærers Afsendelse. Det er nærgaaende Beskyldninger, Wolfburg fremfører imod dem, idet han navnlig paastaar, at de kun kristnede Fattige og Slaver, der lode sig lokke ved den Understøttelse, der fra alle Sider blev Missionen til Del. Iblandt dem, som toge til Gjenmæle imod dette Skrift, var ogsaa den theologiske Professor Hans Trellund, der følte sig personlig

¹⁾ Findes efter Manuskript paa det kongelige Bibliothek trykt som Bilag A. i F. Fengers: Den Trankebarske Missions Historie.

fornærmet ved dette Angreb, da han en Tid lang havde forestaaet Missions-Inspektionen. Han udgav et Modskrift under følgende vidtløftige Titel: »Vindiciæ Veritatis contra Personatum quendam Christianum Aletophilum, qui in negotio Missionis Regiæ et speciatim in Corollaris Tertiarum de Pastoribus et Doctoribus Dissertationi sub junctis ab Orthodoxis Theologis Danis ipsum recessisse, in Relatione Germanica Manu scripta sub titulo: Kurze und wahrhafte Relation &c., passim volitante asserere non dubitavit. Havnæ 1717«. I Dedikationen og Fortalen til dette Skrift lader Trelund paa en temmelig spydig Maade sin ældre Kollega Hans Bartholin forstaa, at han antager ham for at være Forfatter eller dog i Ledtog med Forfatteren til hint anonyme Angreb.

Efter at adskillige, mest utrykte, Stridsskrifter vare vevlede fra begge Sider, standsedes Fejden ved Forordn. af 28de Januar 1718, der bød, »at alle nærgaaende Bøger og Skrifter, som mod Missionscollegium enten nu ere eller efterdags vorde trykte og udgivne, skal være konfiskerede«, hvilket Forbud blev gjentaget i et Reskript til Biskopperne med følgende Ord: Saasom nogle onde og vanvittige Mennesker ikke have undsæt sig for at lade en Del Skrifter udgaa imod det indstiftede Missionsværk, saa paalægges det Bisperne med al Flid at vigilere, at de med Calumnier opfyldte Skrifter ikke vorde i Stiftet til Trykken befordrede ¹⁾. Dette Forbud kunde dog ikke forhindre, at Mag. Wolfburg, der endnu for det Meste opholdt sig i Udlandet, lod trykke et Modskrift mod Trelund under følgende meget smagløse Titel: »Veritas suimet ipsius Vindex contra Johannis Trelund professoris theologi Hafniensis sic dictas Vindicias Veritatis, qui immaturo istiusmodi foetu viris emunctæ naris illudere, Orbique literato

¹⁾ Se herom F. Fenger: Den Trankebarske Missions Historie, S. 130 ff., og L. Helveg: Den danske Kirkes Historie efter Reformationen, I, 533 ff.

imponere non dubitavit. Amstelodami Anno 1718«. I dette Skrift, som findes paa Universitetsbibliotheket, formaner Forfatteren Trellund til at tage sig i Agt, at det ikke gaar ham som Asael (2. Sam. 2), der forfulgte Abner og ikke ved dennes Advarsel vilde lade sig bevæge til hellere at indlade sig med en Anden, men som derfor maatte lade sit Liv for Abners Spyd. Trellund, hedder det, udfordrer, stikker, støder ved sin spydige Tilegnelse en gammel, erfaren, dygtig Theolog og tilmed sin aldeles uskyldige Embedsbroder, Bartholin, som umulig hurtigere end Trellund selv kunde faa nogen Kundskab om Aleophilus og hans Skrift. Wolfburgs hele Maade at polemisere paa er vel ikke uden en vis Dygtighed, men den gjordog et uhyggeligt Indtryk ved sin Lidenskabelighed og ved de dristige Beskyldninger, der fremføres imod Missionærerne, uden at de understøttes af noget Bevis. Han kalder saaledes den ædle og dygtige Ziegenbalg en Pietist og vanhellig Idiot (*«pietista pariter ac idiota profanus»*), der i Trankebar snarere opfører sig som Gjæstgiver og Handelsmand (*cauponarii et mercatoris magis quam missionarii officio fungitur*) og bryder sig kun lidet om Omvendelsen, men desto mere om skiden Vinding.

Strax efter sin Hjemkomst fra Udlandet blev Wolfburg Gjenstand for et meget hæftigt Angreb af næsten alle Kjøbenhavns Theologer. Han havde nemlig udgivet et lærd Værk: *«Observationes sacræ in Novum Testamentum, 1717»*, et Lexikon til det Nye Testamente, som Biskop Worm tilligemed Professorerne Steenbuch og Trellund paa-stode var opfyldt af mange vildfarende Lærdomme, og de indgave desangaaende en Klage til Kongen, medens Hans Bartholin tog ham paa det Ivrigste i Forsvar og bad kun om, at der maatte blive anstillet en Disputats, hvorved Wolfburg kunde faa Lejlighed til nærmere at udtale sig¹⁾.

¹⁾ Jvnfr. L. Helvegs: Den danske Kirkes Historie efter Reformationen, I, 543.

Udfaldet af Sagen er ikke bekendt; men det er rimeligt, at den gav Anledning til, at W. ikke alene mistede sit Embede paa Avernakø, til hvilket Peder Marcussen Monrad blev kaldet d. 31te Marts 1721, men at der endog blev beordret en Provsteret nedsat over ham, saaledes som det fremgaaer af Salling Herreds Provsterets Protokol, hvoraf her meddeles følgende Udskrift:

»Anno 1721 d. 11. Junij blef Prouste-Retten holden udi Wester Schjerninge Vaabenhusz, overværende Prousten i Salling-Herret Mag. Christopher Wielandt og de ærværdige, hæderlige og vellærde Mænd Hr. Anders Christensen, Sogne-Præst for Espe og Vantinge Menigheder og Hr. Hieronymus Sparre, Sognepræst for Aabye og Aastrup Sogner som rettens Assessorer.

Samme tid blev af Ærværdige, hæderlige og vellærde Hr. Niels Nykirch, Sogne-Præst for Wester-Hæsinge og Sandholts-Lyndelse Menigheder, som af hans velædle Høyærværdighed Hr. Biscop Lodberg haffde ordre efter Kongl. allernaadigste befaling at agere Sagen imod velærværdige og høylærde Mag. Martin Caspar Wolfburg produceret en Stefning, efter Kongl. given beneficium paupertatis, paa slet papir, lydende ord til andet som følger:

Christopher Wielandt, Proust over Salling-Herret og Sogne-Præst for Wester-Schjerninge og Ulbølle Meenigheder, gjør vitterligt, at for mig haver ladet andrage Ærværdige, Hæderlige og vellærde Mand Hr. Niels Nykirch, Sogne-Præst til Wester-Hæsinge og Sandholts-Lyndelse Meenigheder, hvorledes hand efter een Hans Kongl. Mays^{tes} til hans velædle Høyærværdighed Hr. Biscop D. Jacob Lodberg allernaadigst ergangen ordre og derpaa fra Høyærværdige Hr. Biscopen hannem tilstillede Missive skal være forarsaget for Prouste-Retten at lade indstefne Eder Ærværdige og Høylærde Mag. Martin Wolfburg, hid indtil Sogne-Præst til Auernakke Meenighed, for Eders imod Hans Kgl. May^{tes} lou og befaling desertion og unddragelse af Riget fra dend Eder anbetroede Meenighed og Præste-

Embede paa Auernakke. Thi stefnis I Mag. Martin Wolfburg, og giver Eder her med fra Eders sidst iboende Sted Auernache Præstegaard, hvor I eders virkelige Bopæl og sidste tilhold haffte, og derfra er bortveget og bortreist, og iche siden har ladet eder finde eller indfinde igien, efter forelagde tid saavel som fra Landstinget Sex ugers loulig kald og varsel, for mig og mine Assessoribus udj Wester-Schjerninge Kirches vaabenshusz at møde Onsdagen d. 11. Juni førstkommende imod beskyldning og Dom at lide, hvor da efter sagens Leylighed, som Lou og Rett medfører, skal omgaaes.

Datum Wester-Schjerninge d. 18. April 1721.

C. Wielandt.

Denne Stefning er for Mag. Wolfburgs sidste Boepæl udi Auernache Præstegaard d. 19. April Ao 1721 loulig forkyndet af os underskrefne, hvilchet vi med egne hænder bekrefter og testerer.

Datum ut supra.

Jens Rasmusen Krog. Anders Hansen Faaborg.

Læst inden Fynboe Landsting Onsdagen d. 30. April 1721.

C. Schouboe.

Iligemaade protocolleret. Test. N. Federsen.

Efter indførte Stefne-Maal producerede Hr. Niels Nykirch eet fra Biscoppen til hannem udstæd bref under dato 2den April 1721, hvor udj Hr. Biscoppen ordinerer ham Sagen imod Mag. Wolfburg at agere, hvilchet for Retten blef læst, paaskreven og skal i Acten vorde indført.

Saa vidt Provsterets-Protokollen, der fremdeles udviser, at Mag. Wolfburg personligen mødte for Retten, men protesterede imod Sammes Competence, saa længe den kongelige Resolution denne Sag betræffende saavel som det paaberaabte beneficium paupertatis ikke in originali

bleve fremlagte i Retten. Han gjorde desuden gjældende, at Sagen imod ham burde bortfalde, som Følge af at han maatte betragtes som entlediget fra sit Embede som Sognepræst paa Avernakø, efter at Hans Majestæt havde kaldet en anden Præst dertil i hans Sted, ligesom han og selv »frivilligen af ganske Hjerter renoncerede ald dend adgang, som hand forhen haver haft til Auernache Kalds tjeneste og oppebørsel derfor i alle optænkelige maader«, og vidste Mag. Wolfburg »ydermere ikke paa anden Maade at rette for sig end allerunderdanigst at tilbyde og vedligeholde sin tro (!) tjeneste og pligt, udj hvis Embede eller bestilling det allernaadigst skulle behage Hans Kongl. Mayestæt hannem herefter at tilforordne«.

Denne Protest fastholdt Wolfburg trods alle Aktors Modbemærkninger, og Sagen blev derefter udsat til Torsdagen d. 3die Juli samme Aar, til hvilken Tid den dog ikke findes at være gjenoptagen, hvorimod følgende er tilført Protokollen:

»Derpaa er Efterfølgende kommen fra Hans Velædle Høyærværdighed Hr. Biscopen:

Hans Kgl. Maj^t hafver af synderlig Kongl. Mildhed og Naade tilgifvet og efterladt Mag. Morten Wolfburg sin begangne Forseelse, og derhos allernaadigst bevilget, at den imod ham begyndte Process maa ophævis, paa det hand igien kand søge at faa et Præste-Kald paa eet andet Sted. Hvilchen Hans Kongl. Majest^s Allernaadigste Villie og befaling jeg hermed Eders Velærværdighed som Proust i herredet til kiende gifver, paa det den begyndte Process imod fornefte Mag. Wolfburg gandske kand ophøre.

Odense d. 17. Decembr. Ao 1721.

J. Lodberg.*

Om efterfølgende egenhændige Brev fra Mag. Wolfburg til Provsten i Salling Herred, Mag. Christopher Wielandt, der opbevares i Salling Herreds Provste-Arkiv,

staar i Forbindelse med den imod ham anlagte Rets-Sag, er uvist; men da det dog i ethvert Tilfælde har nogen Interesse som en Prøve paa Wolfburgs Stil og Udtryksmaade, meddeles det herved i nøjagtig Afskrift:

Velædle og Velærværdige Hr. Provst.

Jeg sender forfaldne expenser efter medfølgende specification. De andre collecter skal vorde indsamled. Som Jeg sagde sidst, vil Jeg, nest Guds hielp, solenniter ved tilstundende Lande-Mode protestere og fuldbringe det, Jeg har baaret mit raad til Eders Velædle Velærværdighed om. Betencher Eder imidlertid, hvordan I vil med det kostelige og tilstrechelige opere, ifald Monsr Wielandt¹⁾ ey sig det paatager. I maa jo iche selv myrde Eders eget saa ypperligt et foster; vil Pharaø ødelægge børnene, maa mand jo finde paa en rørkiste. Tencher derhos paa de particularia, Jeg insinuerte Eders trofaste og ædle hjerte. Jeg ønsker ofver Eder og gandske ædle Familie ald Guds naade med dette nye og mange paafølgende aaringer, forblifvende

Ed. Velædle Velærv.

Aurnache

ydmyge tiener

d. 2 Janv. 1720.

og trofaste client

M. C. Wolfburg.

Medens W. endnu var Præst paa Avernakø, havde han i flere Aar en hæftig literær Strid med Prof. Trellund om Fortolkningen af 2 Cor. 5, 19, uden at denne Polemik dog stod i videre Sammenhæng med Missionen og Missions-Kollegiets Virksomhed. Imod Wolfburgs ved Trellunds Exercitationes biblicæ VII foranledigede Skrift: »Examen sententiæ Johannis Trellundii de vero sensu verborum 2 Cor. 5, 19. Havn. 1721« skrev Trellund sin: »Justa defensio Sect II Exercit. biblic. de loco 2 Cor. V, 19

¹⁾ Vistnok Justits-Sekretær i Højesteret Jochum Wielandt, Djrektor for det kongelige Bogtrykkeri. (Se J. Worms Lexikon over lærde Mænd, 2den Del, S. 583).

contra anonymi cujusdam retorsionem. Havn. 1721«, hvorpaa Wolfburg svarede med: »Condimenta latinitatis gulæ Trellundianæ porrecta, occasione scripti de dicto 2 Cor. 5, 19. Havn. 1721«; men denne Strid frembyder Intet af videre Interesse.

Den 26de Oktbr. 1722 blev han beskikket til Sognepræst for Ølgod og Strelluf Menigheder i Ribe Stift og derefter under 15de April 1724 til Sognepræst for Søllested og Vedtofte i Fyen, et Bytte, der, som J. Worm bemærker, ikke var fordelagtigt. Han døde i Søllested den 1ste Juni 1729 uden at efterlade sig Børn. Paa sit Yderste skal han have forlangt at begraves i Kirkegaardsporten, for at Hvermand kunde træde paa ham, et Forlangende, som vistnok mindre var fremgaaet af Ydmyghed end af en vis fortvivlet Ringeagt for sig selv, der synes ikke at være uden Grund og at retfærdiggjøre saavel Samtidens foranførte Dom om ham som det ham senere givne Eftermæle: »Hos ham vare store, ja de største Naturens Gaver, men som ved Liderlighed kvaltes i ham« (J. C. Bloch: Den fynske Gejstlighedens Historie).

Foruden de allerede anførte Skrifter af Wolfburg skulle endnu for Fuldstændigheds Skyld nævnes følgende efter J. Worms Lexikon: Disp. de Romanorum auguriis. Havn. 1696. — De paradiso, ib. 1704. — Dispp. 2. Supplementum criticæ sacræ Edvardi Leigh. ib. 1705. 1706. — Betænkning om en Qvindes uhørlige Gjerning etc., udgiven af Publio Æmilio Lepido, 1724, et Skrift, hvis fulde Titel findes anført i Nyrups og Krafts Literatur-Lexikon, og som af N. M. Petersen i hans Literaturhistorie, IV, S. 435, henregnes til saadanne satiriske Skrifter, der vise, hvorvidt Raaheden kunde gaa. — Og hermed tage vi Afsked med en Personlighed, der vel til alle Tider vil have sine Efterfølgere, og som per antithesin minder om det gamle klassiske Ord: Didicisse fideliter artes emollit mores, nec sinit esse feros.
